

PRIKAZ KNJIGE

Samo istina: ratni dnevnik generala Hrvatske vojske

RAHIM ADEMI

Zagreb: Večernji list, 2021., 483 str.

U izdanju Večernjeg lista objavljeni su 2021. godine memoari general-bojnika Hrvatske vojske Rahima Ademija pod naslovom *Samo istina: ratni dnevnik generala Hrvatske vojske*. Ademijeva je knjiga izazvala prilično burne reakcije i nezadovoljstvo dijela braniteljske populacije i Ademijevih suboraca.

Objavljena knjiga formom nije dnevnik. Riječ je o memoarskoj knjizi kroz koju Ademi kronološki opisuje svoj profesionalni vojnički put od JNA do završetka ratnih operacija u Bosni i Hercegovini 1995. godine. Knjiga je očito (sudeći prema čestim navodima autora koji se na njega poziva) nastala na Ademijevom ratnom dnevniku iz kojega crpi brojne podatke. Valja kazati da Ademi preskače pojedine dijelove svoje biografije. Što se razdoblja u JNA tiče, preskače razdoblje od 1986. do 1990., dakle od oslobađajuće presude Vrhovnog vojnog suda (bio je optužen da je član ilegalne grupe, Ademi tvrdi da je riječ o političkom procesu protiv njega pokrenutom zato što nije htio špijunirati svoje sunarodnjake Albance u JNA), do 1990. i prvih kontakata s HDZ-ovom vlašću u Šibeniku i razgovora o napuštanju JNA. Mnogo su veći problemi u dijelu koji se odnosi na njegovu službu u Hrvatskoj vojsci. Ademi zanemaruje razdoblje od onoga što on naziva Rujanski rat (deblokada i obrana Šibenika i Vodica 1991. godine) do operacije Zima-94. Više od tri godine svoje vojne karijere Ademi je skoro u cijelosti prešutio.

U samo nekoliko rečenica ili kratkom odjeljku Ademi piše o nekim veoma važnim događajima ne samo za rat u Hrvatskoj nego i za njega osobno. Kratko spominje operaciju Miljevački plato. Nevelike odjeljke namijenio je bitki za Šujicu u Bosni i Hercegovini 1992., potom obrani prijevoja Stolovi, svojem zapovijedanju 126. brigadom Hrvatske vojske, operaciji Maslenica. Posebno upada u oči da niti karticu teksta nije posvetio operaciji Džep-93, u javnosti poznatijoj kao Medački džep. U to doba Ademi je bio vršitelj dužnosti zapovjednika Zbornog područja Gospić, na čijem je području operacija provedena.

Zbog zločina nad srpskim stanovništvom u toj operaciji Ademija je za ratne zločine optužio Haški sud, predmet prepustio Hrvatskoj, gdje je na koncu oslobođen. Ademi piše tek da su se “pri povlačenju naših snaga dogodile neke incidentne situacije te su me poslije akcije u Medačkom džepu suspendirali s dužnosti” i malo dalje “proveden je sudski proces, koji je trajao od 2001. do 2012., ali ne bih previše o tome, jer je hrvatskoj i svjetskoj javnosti poznato što se tu sve događalo”. Nešto više prostora (tri i pol stranice) posvetio je suđenju. Nije zalazio u detalje, izražava svoju ogorčenost jer smatra da su ga, za razliku od ostalih optuženih generala, hrvatske vlasti napustile. Niz je svjedoka, visokih dužnosnika, prozvao za lažno svjedočenje: ministra unutarnjih poslova u vrijeme operacije Ivana Jarnjaka, admirala Davora Domazeta Lošu te generale HV-a Matu Laušića, Franju Primorca, Franu Tomičića, Mirka Norca, Kornelija Brkića, a posebno Mladena Markača. Ademi smatra da su ga htjeli osuditi po svaku cijenu i navodi da je Ministarstvo obrane uništilo dosta dokumenata koji su njemu išli u prilog, a uništen je i ratni dnevnik 9. gardijske brigade.

Već iz tog prvog poglavlja jasno je da “Samo istina” nije isto što i cijela istina. Nadalje, Ademi JNA osamdesetih godina prošlog stoljeća interpretira u velikosrpskom ključu, u što je doista teško povjerovati, a radi i nepotrebne greške, primjerice pripisujući pogrešan čin načelniku KOS-a Jeri Grubišiću, kojeg je promaknuo u čin general-pukovnika.

U ostalim poglavljima koja slijede ratne operacije u kojima je sudjelovao, Ademi je mnogo iscrpniji. Prvo o čemu iscrpno piše jeste bitka za Šibenik u rujnu 1991. Čitanjem već tog poglavlja naslućuje se da će Ademi iscrpno navoditi podatke iz ratnog dnevnika i naizgled suhoparne vojne podatke, ali i brojne crtice iz ratovanja čiju je točnost teško provjeriti. Također je jasno da će sebi davati veliku važnost u planiranju i izvodenju operacija. Neprijeporno je da je Ademi imao nemalu ulogu u tome, ali u ulogu kakvu si je pridao teško je povjerovati, a i osporili su je njegovi ratni kolege.

Već u poglavlju o bitki za Šibenik jasno je da Ademijevom tekstu neće nedostajati pikanterija koje mnogo govore (ako su točne) o odnosima i atmosferi u vojsci, pa i u društvu. Navodi da je bitka detaljno pripremana, ali i da je napad 9. korpusa JNA 16. rujna 1991. bio iznenađenje, zbog čega su linije obrane probijene, a JNA je izbila na Šibenski most. Iznenađenje, kojem su pretihodile detaljne obrambene pripreme, ne objašnjava, tek navodi da su postrojbe “neprijateljskog korpusa prodirale kroz našu obranu kao kroz probušeni sir”. Spominje i potporučnika Ivicu Tolića, budućeg komodora Hrvatske ratne

mornarice, koji je netom završio Pomorsku vojnu akademiju JNA, a tada je bio zapovjednik satnije 4. gardijske brigade. Za njega navodi da je na sastanak došao opasan velikim pištoljem Colt, a na srcu je imao veliku značku u obliku slova "U". Za "tigrove", specijalnu jedinicu koja je sudjelovala u obrani Šibenika (ne brkati s istoimenom 1. gardijskom brigadom), navodi da su nakon oslobađanja vojarne Velika Smokvica "počeli razbijati vrata i prozore. Toliko su me uzrujali da sam ispalio upozoravajući rafal." Ta je vojarina dva puta "osvajana", a u oba je slučaja već bila napuštena; JNA je ostavila tek vojne pse. Nakon prvog "osvajanja" Ademi je na otoku ostavio zapovjednika "tigrova" Vladu Jarana Falkonea da ga brani sa svojom postrojbom, ali oni su otok vrlo brzo napustili pa je sljedećega jutra vojarina ponovno "oslobađana".

Ono što Ademi zove Rujanskim ratom za njega ima stratešku važnost Oluje. U toj su se hrvatskoj operaciji proslavili topnici sa Žirja kojima je pridana golema važnost u porazu JNA i njenom odbacivanju od Šibenskog mosta. Ademi tvrdi da obmanjivanje hrvatske javnosti da je Šibenik spašen jednim topom sa Žirja traje do danas. Tvrdi da u stvarnosti nijedna granata sa Žirja nije ispaljena prema Šibenskom mostu jer taj top nije imao potreban domot.

U poglavlju o operaciji Zima-94 spominje i politički kontekst vojnog angažmana Hrvatske vojske u Bosni i Hercegovini. Konkretno, navodi da je od postrojbi 126. brigade HV-a, 6. domobranske pukovnije i Centra za obuku ročnih vojnika formirana 4. gardijska brigada HVO-a "jer u to vrijeme mi kao Hrvatska vojska nismo smjeli biti na teritoriju BiH, pa su sve postrojbe nosile obilježja HVO-a". Skicira i stanje koje je bilo daleko od onako organiziranog kakvim ga se prikazivalo. Ademiju je nedostajalo 200 vojnika za početak napada. Njih je tražio od generala Ante Gotovine, koji ga je poslao generalu Tihomiru Blaškiću, a on mu je kazao da na papiru ima sve, a u stvarnosti ne može naći ni 20 vojnika. Na koncu je 127 vojnika pronađeno kod Marka Skeje, čija je postrojba HOS-a bila u sastavu 114. brigade. Za Skeju navodi i da je na telefonu pozdravljao sa "Za dom spremni".

Ademi veoma negativno piše o više pojedinaca koji su se u ratu istaknuli. Jasno je da ne voli Damira Krstičevića, zapovjednika 4. gardijske brigade i budućeg ministra obrane. U poglavlju o operaciji Zima-94 opisuje kako mu je zapovjednik 7. gardijske brigade Ivan Korade rekao da mu je "onaj mali" pobio ljude. Krstičević je, piše Ademi, dva puta nepažnjom pucao iz svoje nezakočene puške. Drugi put je ranio četiri pripadnika brigade, a i sebe. Krstičevića spominje i u kontekstu pokušaja srpskog protunapada nakon Oluje. Na Veliku

Gospu Krstičević je s još osam zapovjednika došao Ademiju, tražio Gotovinu (Ademi navodi da je tražio broj njegovog mobitela; čudno je da tako visoki zapovjednik kao Krstičević nije imao broj Gotovininog mobitela) i rekao: “Mi nećemo ići u napad danas jer je blagdan Velike Gospe. Zato tražimo generala Gotovinu.”

Ništa bolje mišljenje nema ni o Mirku Šundovu, budućem načelniku Glavnog stožera Hrvatske vojske. Za njega tvrdi da za zamjenika zapovjednika Zbornog područja Split nije postavljen zbog svojih sposobnosti, nego zbog spletkarenja. Šundov je od Ademija trebao preuzeti zapovijedanje Operativnom grupom Livno. Kada je Šundov Ademiju rekao da mu treba tjedan dana da preuzme dužnost, Ademi mu je rekao da pokupi svoje ljude, napusti Livno i vrati se u Zadar, čemu se Šundov nije protivio i radostan je napustio zapovjedništvo. Drugom zgodom je Šundov, tvrdi Ademi, svojom nesmotrenošću u obilasku položaja izazvao pogibiju dva i ranjavanje tri vojnika, nakon čega mu je zabranio da dolazi na područje OG Livno.

Čitajući Ademijevu knjigu moglo bi se zaključiti da su za vrijeme rata u HV-u postojale dvije linije zapovijedanja: Glavni stožer i Ministarstvo obrane. Ademi nema simpatija za Glavni stožer i tamo okupljene generale, sve njegove simpatije su na strani Ministarstva obrane i ministra Gojka Šuška, kojega očito iznimno cijeni i višekratno glorificira. Načelnika Glavnog stožera Janka Bobetka okruživali su “štabni generali” (Stipetić, Vrbanac, Agotić, Feldi, Tus, Miljavac, a posebno slabo mišljenje ima o, kako piše, “velikom strategu” Domazetu Loši). Ti generali uoči Oluje nisu imali ideju oslobađanja s dinarskog pravca, “niti su imali viziju i strategiju Šuška”. Bobetka su izmanipulirali, uvjerali ga da prihvati njihov plan i “podmetnuli mu dokument o oslobađanju okupiranog teritorija RH”. Osim što ima loše mišljenje o Markačevim ljudskim kvalitetama, ne misli dobro ni o njegovim vojničkim kvalitetama. Navodi da je Markač pogrešno shvatio Bobetkovu zapovijed, mislio da napad odmah počinje, prerano prebacio 5000 specijalaca na Velebit i time otkrio namjeru da se Gračac napadne iz pravca Velebita.

Ademi, kojemu ne manjka dobrog mišljenja o sebi, krajem tog lipnja 1995. spasio je stvar. O svemu je upoznao generala Ljubu Česića Rojsa, koji je Bobetkovu zapovijed odnio Šušku u Zagreb, ovaj je s njome upoznao Tuđmana, nakon čega je Bobetko smijenjen, a zapovijed promijenjena.

Za Ademija je operacija Ljeto-95 najvažnija ofenzivna operacija Domo-vinskog rata, a Kozjak-95 (odnosno Oluja na području Zbornog područja Split)

samo je lagani finiš te operacije. Ademi navodi da je on glavni, ako ne i jedini planer, operacije Kozjak-95, a tako navodi i za druge operacije u kojima je sudjelovao sve do rane jeseni 1995. godine. Uporno tvrdi da je njegova samostalnost bila golema, operacije je planirao sam, u skromnim uvjetima, isplanirao bi ih za samo nekoliko dana, a ideje su mu bile izvrsne. Uglavnom, sve što je planirao Ademi izvršeno je, ono što je planirao Glavni stožer nije valjalo, pri čemu posebno ističe operaciju Una-95.

Problematičnost naslova knjige posljedica je i netočnosti podataka koje Ademi iznosi, uključujući i one lako provjerljive. Tako piše da su pobunjeni Srbi plan Z-4 odbili krajem 1994. godine iako im je on predstavljen u siječnju 1995. Također piše da je Gotovina 31. srpnja 1995. dobio poziv Tuđmana da dođe na sastanak na Brijune 1. kolovoza. U stvarnosti taj je sastanak održan 31. srpnja. Gotovinu prikazuje kao čovjeka koji bi početkom pojedine operacije svoj rad usmjeravao prema obavještajnom i političkom radu dok bi vojnu operativu prepuštao drugima, dakle Ademiju.

Što se tiče provedbe Oluje, zločinima počinjenim nad srpskim civilima za vrijeme i nakon operacije — tim temama posvećuje prostora koliko i zločinima počinjenim u Medačkom džepu. Što se vlastite uloge tiče, apostrofira da je bila u skladu s međunarodnim ratnim pravom. Navodi i da je Koradeu 5. kolovoza izdao naredbu da se ne puca po tenkovskoj koloni Srpske vojske Krajine koja se povlačila prema Srbu jer je u njoj bilo i civila. Opisuje i događaj od 5. kolovoza iz centra Knina. Tamo su on i Ćesić Rojs vidjeli skupinu od tristotinjak srpskih civila koje su sklonili u obližnji salon namještaja i pozvali UNCRO da ih zbrine. Ćesić Rojs je naredio vozaču da iz auta donese nekoliko šteka cigareta. Pišući o završnim operacijama u Bosni i Hercegovini, Ademi piše o Hrvatskoj vojsci kao o *de facto* američkoj pješadiji na terenu. Tvrdi da ga je Šušak obavijestio da su Amerikanci dali dopuštenje da se oslobodi Šipovo. Jajce nije bilo u planu, ali “ako se pruži prilika, oslobodite i Jajce”. Ademi tvrdi da su cijelu operaciju Južni potez od HV-a naručili Amerikanci. Tvrdi da mu je Šušak rekao da Amerikanci inzistiraju da HV ide prema Mrkonjić Gradu i Banjoj Luci jer žele “Srbe vratiti za pregovarački stol kako bi se postigao mir u BiH”. O zbivanjima u Mrkonjić Gradu — a zbog zločina počinjenih u tom gradu na listi osumnjičenih je i Damir Krstičević — Ademi ne piše ništa. Tek spominje da je nakon pogibije Andrije Matijaša Pauka vojnicima znatno opao moral. Njegova pogibija smatra se okidačem za zločine počinjene u Mrkonjić Gradu. Ademi pak navodi da je Pauk poginuo od prijateljske vatre i opisuje navodne okolnosti pogibije.

Ademijevi memoari su zanimljivi i zbog onoga što u njima piše i zbog onoga o čemu autor ne piše. No njihova je vjerodostojnost upitna i zbog očitih faktografskih pogrešaka, i zbog teške provjerljivosti pojedinih navoda, i zbog samohvale autora.

Tihomir Ponoš

Arhiv Srba u Hrvatskoj